

אשכולות

הציון השבועי של תלמידי ישיבת כרם ביבנה

פרשת אחרי-קדושים

גליון 417 | י' באייר תשע"ז
(שנה אחת-עשרה)

19:02 **כניסת שבת**
20:05 **צאת שבת**
08:33 **סוזק"ש מג"א**

אחרי מות - בזאת יבוא אהרן!

מרדכי דצקובסקי

בתחילת פרשתנו מוזכרת מיתת שני בני אהרן לפני הציווי על מעשה יום הכיפורים, ויש לנו לעיין בזה. בפרשת שמיני מתארת התורה את מעשיהם ומיתתם כך: "וַיִּקְחוּ בְנֵי אֶהֱרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֶשׁ וַיִּשְׂמוּ עָלֶיהָ קִטְרֹת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֶשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם: וַתֵּצֵא אֶשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי ה': וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' לֵאמֹר בְּקִרְבִּי אֶקְדֹּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶפְבֹּד וַיִּדָּם אֶהֱרֹן". וכאן הבן שואל: הרי בשני פסוקים הראשונים נראה שמדובר באנשים שעשו מעשה רשע ועל כך נענשו במיתה, ועוד מצינו בכמה מקומות שהיה להם 'עבר פלילי': "רבי אליעזר אומר לא מתו בני אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה רבן. רבי ישמעאל אומר שתויי יין נכנסו למקדש", "יש אומרים שנתחייבו מיתה מיום מתן תורה שהציצו בשכינה, שנאמר וישלח את נערי בני ישראל ויראו את אלקי ישראל". לעומת זאת, בהמשך קשה לפספס את דברי משה "הוא אשר דיבר ה' לאמר בקרבי אקדש" - מדובר בצדיקים שקידשו שם שמים במיתתם. אולי ניתן לפרש לפי דברי רבינו בחיי: "והם חשבו שהאש של מזבח היה צריך לעצמו לכלות הקרבן, ועל כן הביאו אש מן החוץ, והיה זה עבירה בידם, כי היה נראה מעוט אמונה שהרי האש יורדת מן השמים, ועל שהחלישו בלבם כח הנס ובעיני רואיהם נענשו". אמנם כוונתם היתה לשם שמים, והם היו צדיקים, אבל החלישו בליבם כח הנס ולכן מתו, ובכל זאת נחשבים "קרובי".

ועוד יש לשאול, מדוע נאמר 'אחרי מות שני בני אהרן' ולא נאמר 'אחרי מות נדב ואביהוא'?

נעיין במדרש שיר השירים המפורסם "ארבעה נכנסו לפרדס - בן עזאי ובן זומא אלישע בן אבויה ורבי עקיבא. בן עזאי הציץ ונפגע, ועליו נאמר 'דבש מצאת אכול דיין', בן זומא הציץ ומת, ועליו נאמר 'יקר בעיני ה' המותה לחסידי', אלישע בן אבויה קצץ בנטיעות, כיצד קצץ בנטיעות, בשעה שהיה נכנס לבתי כנסיות ומדרשות ורואה תינוקות שמצליחין בתורה היה אומר עליהן מיליא ומסתתמין ועליו נאמר 'אל תתן את פיך לחטיא את בשרך', ר' עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום, ואמר, לא מפני שגדול אני מחברי, אלא כך שנו חכמים במשנה מעשיך יקרבוך ומעשיך ירחקוך, ועליו נאמר 'הביאני המלך חדריו'". ביאור לר' עקיבא מצינו בגמרא: "רבי עקיבא עלה בשלום וירד בשלום, ועליו הכתוב אומר משכני אחרך נרוצה. ואף רבי עקיבא בקשו מלאכי השרת לדחפו, אמר להם הקדוש ברוך הוא: הניחו לזקן זה, שראוי להשתמש בכבודי". ויש לשאול, מדוע בן עזאי ובן זומא נקראים על שם אביהם, וכן מדוע לא יצאו בשלום?

אנו רואים שגם ר"ע היה צריך למות ע"י מלאכי השרת אך הקב"ה אמר להם להניח אותו כי הוא כבר היה 'זקן', משמע שכן עזאי ובן זומא לא נחשבים 'זקנים'. ברור שאנו כחגבים מולם ואיננו מגיעים לקרסוליהם (ראה בשבחים סוף מסכת סוטה ועוד), אך ניתן להזכיר את העובדה שכן עזאי לא נשא אשה ואולי על כן לא נקרא זקן. וגם הוא נחשב על שם אביו לפי שלא היה לו המשך. גם הפסוק שנאמר עליו 'דבש מצאת אכול דיין' מרמז על הלהיטות של בן עזאי 'לאכול' יותר מכפי שהיה יכול לקבל. הדבר אולי מקביל לנדב ואביהוא שאף הם לא נשאו נשים ומתו רווקים, וגם הם ניסו להתקדם יותר מדי. על כן מובן מדוע נקראו 'בני אהרן' שלא היה להם המשך.

הזכרת מיתת בני אהרן שנקראת בשבוע של יום העצמאות, אולי תיתן לנו דרך הסתכלות אפשרית על היחס שלנו לחוזי המדינה, מקימה ובוגיה, אף שלא שמרו תורה ומצוות. רבים מהם מסרו נפשם על קדושת ה' העם והארץ ואין בריה יכולה לעמוד במחיצתם, אך מצד שני אנו רואים את פרותיהם, בניהם וחינוכם - הציצו ונפגעו. אמנם כדברי רבינו בחיי, לצערנו רבים הם ש"החלישו בלבם את כח הנס", הן אלו שלא רצו להזכיר שם שמים על פיהם, והן אלו שהחלישו את כח הנס כפשוטו.

דבר נוסף שיש לנו להבין: מדוע אחרי מיתת שני בני אהרן מיד מצווה אהרן על עבודת יום הכיפורים שנכנסים לפני ולפנים? התשובה לענ"ד היא שמיד אחרי מיתת שני בניו היתה יכולה לעלות מחשבה שהקב"ה לא רוצה שאנשים יכנסו אליו, לא רוצה שיקריבו אש מכל סוג שהוא, לכן דווקא עכשיו חשוב לצוות על אהרן שידע שהקב"ה מעוניין בהשתדלות של בשר ודם וחס וחלילה להרפות מזה, רק צריך לזכור שאנחנו כהדיוטות המשמשים לפני גבוה, וכמובן לא לנהוג בזלזול.

כלפי מה הדברים אמורים? לא נסתרת העובדה שעדיין לא הגענו לגאולה השלמה והר הבית מחולל בידי זרים. לאחר שחגגנו והודינו לה' יתברך על הנסים והנפלאות שעשה עמנו, מן הראוי ביותר לקחת את כל ההישגים של היום הזה ולרתום אותם לשלב הבא - לגאולה השלמה במהרה בימינו.

מלא טוב

לרב אפרים רובינשטיין

לרגל בר המצוה של נכדו

לר' יונתן שיפטן

לרגל הולדת הבן

ליוסי בן-חיים

לרגל ארוסיו

קוד באתר: 7602

העלון יוצא לאור ע"י

ישיבת כרם ביבנה

www.KBY.org.il

לתגובות ולהארות:

eshckolot@gmail.com

מערכת אשכולות

איתיאל סופר

יעקב אביעד דואני

לדרכי הראוי"ה

הרב קוק זצ"ל בעין אי"ה שם (פ"ט רפז) מסביר שההשקפה בעין רעה על המציאות, וההשקפה הטובה "אינם באים לאדם עפ"י חילוקים בשכל החיצוני המופשט, כי אם הדבר תלוי בתכונת הנפש - הטובה היא אם רעה". "האורח הטוב יצייר טובו של בעה"ב, ואין בזה מן השקר כלל, כי המסתכל בעין טובה ימצא באמת את הצדדים הטובים שמחייבים אותו להכיר טובה ולקנות אהבה וקורת רוח מבעה"ב. וכיוון שנפשו טובה הרי הוא מוצא לפניו נכון לדון לכף זכות, שידוע בעצמו מידת טובו, שאלמלא היה הוא בעה"ב מכניס אורחים, אם יהיו בידו, היה מקבלם בסבר פנים יפות, בשמחה ובעין יפה... אבל האורח הרע, שאינו מצייר בנפשו עושה טוב באמת, לא יוכל לצייר ציור הגון וטוב, ומחפש דרכים להקטין את הרושם הטוב".

עה"פ "ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם" (שמות טו, כג), אמר הבעש"ט "הם (ישראל) היו מרים, וע"כ גם המים היו מרים לטעמם". מי שמרכיב משקפים בעלי עדשה וורודה, כל העולם יראה בעיניו ורוד. כשהעדשות שחורות, גם העולם יראה בעיניו שחור. וכבר אמרו חז"ל "כל הפוסל במומו פוסל".

היחס אל המציאות אינו נגזר מניתוחים שכליים, אלא מתכונות הנפש של האדם. המסקנה היא שאם אדם רוצה לקיים מצוות 'ואהבת לרעך כמוך', ולדון לכף זכות כל אחד, עליו "לעבוד על עצמו", להיטיב את תכונות נפשו, ומתוך הנפש הטובה שלו, יקיש גם על נפש זולתו, ואז באמת יראה אך טוב.

שני פסוקים סמוכים בפרשתנו, שלכאורה אין קשר ביניהם. האחד "בצדק תשפוט עמיתך" (יט טו), שהיא מצוה על בי"ד לדונו יפה (שבועות ל ע"א). ומצוה שניה המוטלת על כל איש ישראל "ואהבת לרעך כמוך" (שם, ח). אך בגמ' שם ישנה דעה שונה - 'בצדק תשפוט עמיתך', לא לבי"ד נאמרה, אלא על כל אחד מישראל, "מכאן שצריך לדון את חברו לכף זכות". "שהכתוב מדבר גם במידות בני אדם, שאם רואה חברו עושה דבר שאפשר לדונו לזכות ולחובה, צריך לדונו לזכות. וטעם הדבר, שכל אדם יש לו חזקת כשרות, וצריך להעמידו על חזקתו" (תורה תמימה).

בהערות על ספר הבעש"ט בפרשתנו מסופר: "פעם ישב הבעש"ט בביתו, ושמע את תלמידיו מסדרים שבחים על ישראל. וראה ברוה"ק שאינו אלא לעשות נחת רוח לרשב"ע, אך באמת לא האמינו בדבריהם, וגרמו קטרוג למעלה. יצא אליהם בחרי אף, ואמר: אתם משבחים את ישראל כמו אשה שמשבחת את בניו של בעלה מאשה אחרת, רק כדי לעשות לו נחת רוח, ובאמת היא שונאת אותם. אני ישראל אומר, שישראל עם קדוש, הם קודש, טובים, טובים, טובים, מלאי חסדים וכו'. והאריך הקדוש שבח ישראל עד שגרם באמת נחת רוח ותענוג למעלה".

איך מגיעים למצב כזה שרואים את הטוב שבכל דבר?

הגמ' בברכות (נח ע"א) מביאה את דבריו של בן זומא. "הוא היה אומר: אורח טוב מה הוא אומר, כמה טירחות טרח בעה"ב לפני, כמה יין הביא לפני, כמה בשר וכמה גלוסקאות הביא לפני, כל הטורח שטרח, לא טרח אלא בשבילי. אבל אורח רע מה הוא אומר, מה טירחות טרח בעה"ב זה וכו'. כל מה שטרח לא טרח אלא בשביל אשתו ובני ביתו".

פתח בלסכתא

אין כסף | קידושין ג ע"ב
ר' יונתן שיפטן

אך מנין לגמ' לפי רש"י לומר שהמילה "מאן" מתפרשת כ"אין"?

איאתא בגמ' בשמעתין (ג ע"ב-ד ע"א):

ישנם שני פסוקים בירמיה (י, ו-ז) שיכולים להסביר לענ"ד את הענין:

מֵאִין קָמוּךְ ה' גְּדוֹל אֶתָּה וְגְדוֹל שְׁמֶךָ בְּגִבּוֹרָה:

מִי לֹא יִדְאָךְ מִלֶּךְ הַגּוֹיִם כִּי לֶךָ יֶאֱתָה כִּי בְּכָל חַכְמֵי הַגּוֹיִם וּבְכָל מַלְכוּתָם מֵאִין קָמוּךְ:

בשני הפסוקים הללו, נמצאת המילה "מאין" כאשר בשניהם האות מ' נוספת על המילה "אין", אך שם אין שום ספק שלא מדובר על השורש "מ-א-ן".

את הפס' הראשון מפרש רד"ק "ממה שאנו רואים ויודעים שאין כמוך לא בעליונים ולא בתחתונים ידענו כי גדול אתה וגדול שמך בגבורה...".

את האות מ' שבפס' השני אי אפשר להסביר באותה הדרך. ואפשר לומר שהיא באה לחזק את השלילה וכד'.

בדומה לשתי דוגמאות אלו ניתן לפרש גם את שני הפסוקים שמביאה הגמרא. הפס' "מאן יבמי" יתפרש בדומה למילה "מאין" בפס' הראשון בירמיה, "מכך שאין רצון יבמי להקים לאחיו שם בישראל, לא אבה יבמי". הפס' "מאן בלעם" יכול להתפרש כמו הפס' השני שם, דהיינו שהאות מ' באה לחיזוק וכד'.

ומ"מ מצינו מקור לכך שניתן להוסיף מ' לפני המילה "אין" לצורך חיזוק או בתור מ' השימוש, וממילא יכולה הגמ' לדרוש את הפסוקים בצורה כזאת ולומר שהמילה "אין" יכולה גם להכתב ללא י'.

בכסף. מנ"ל... אמר רב יהודה אמר רב, דאמר קרא: 'ויצאה חנם אין כסף' - אין כסף לאדון זה, אבל יש כסף לאדון אחר... והאי 'ויצאה חנם' להכי הוא דאתא? ... אמר רבינא: אם כן, לימא קרא 'אן כסף', מאי 'אין כסף'? ... ותנא גופיה מנליה דדריש הכי? אמרי, כתיב "מאן בלעם" ו"מאן יבמי", דלא כתיב בהו יו"ד, והכא כתיב ביה יו"ד, ש"מ לדרשא הוא דאתא.

סוגיא זו מעלה תמיהה גדולה, שכן כידוע בכל התנ"ך לא מצינו שהמילה "אין" מופיעה ללא האות י'. כמו כן, הפסוקים שמהם הגמ' מביאה ראייה לכך שכותבים "אין" ללא האות י', הם מהשרש "מ-א-ן" ולא מהשרש "א-י-ן", ומה הראיה שמביאה מהם הגמ'?

פרוש מענין לסוגיא זו מצינו במלבי"ם על התורה על הפס' "וזרע אין לה" (ויקרא כב, יג אות צו), יעו"ש. אך אנסה להסביר את הסוגיא לפי מה שנלע"ד התכוון רש"י.

רש"י בגמ' פירש "מאן בלעם - אין בדעתו לילך עמנו". אליבא דרש"י הסבר הפס' "מאן בלעם הלך עמנו" הוא "אין דעת בלעם הלך עמנו", דהיינו שהוא מפרש את המילה "מאן" כאילו כתובה שם המילה "אין" והמילה "דעת" חסרה כמו מילים רבות בתנ"ך שדרך התנ"ך להחסיר כשהן מובנות מן ההקשר (וכמו שרש"י אומר פעמים רבות "הרי זה מקרא קצר"!).

וגדולי הדור מטפלין בעצמן בעשיית סוכה אף בר"ה ובחצר המפולש, וכך ראו להם, וכן כתב מהרי"ל שמצא מהר"ם עוסק בעשיית סוכתו מפני שסוכה קצת קדושה יש בה".

והיינו, משום שבמצוות שבין אדם למקום אין יכולת לבטל את המצווה אבל במצוות שבין אדם לחברו מודדים את גדר המצווה ביחס לבעל החפץ והוא בעצמו הרי היה נמנע מלהציל ממונו באופן שכזה ולכן המוצא לא עדיף ממנו.

אך נמצא שה'פתחי חושן' שלא סבר כך, מבין את דין 'שלו קודם' כדין מיוחד, ולא כהוראה כללית לבחון את השבת אבדה לפי השאלה מה היה עושה בעל החפץ. ואולי הוק"ל ל'פתחי חושן' מטרחה בהשבת אבדה שאדם צריך לטרוח ואפילו הרבה, טרחה שמן הסתם בשביל עצמו האדם לא היה טורח, וכמו שכתב **שו"ע הרב** (סעיף לו): "שהתורה לא חסה אלא על כבוד הבריות ולא על טורח הגוף ואפילו טורח מרובה מאד על שווה פרוטה אחת".

וצ"ב, הרי אם בעל החפץ בעצמו לא היה טורח כה הרבה למען פרוטה אחת מדוע שהמוצא יתחייב ובמה שונה הדבר מביטול מלאכה? וצריך לומר, שכיון שמצוות השבת אבדה מתחילה מהחייב כלפי שמיא לכן התורה קבעה שחייב גם כאשר טורח יתירה ורק כאשר ישנו הפסד ממוני קבעה התורה שיעור במצווה שאינו צריך להפסיד עבור חברו. רק לטרוח הוא צריך. (ואולי בהפסד ממוני ישנו מעין קיזוז של הממון ואמרינן מאי חזית דמעותי של המאבד חשובות ממעות המוצא, אבל בטרחה גופנית אין הדבר שייך).

נמצא, שבטרחה גופנית לא מודדים מה היה עושה בעל החפץ, ובהפסד ממון כן מודדים ביחס לבעל החפץ. מקרה ביניים הוא השבה שכרוכה באיסור, לכן בזה נחלקו: בעל שו"ע הרב סובר שבאיסורין כן מודדים ביחס למאבד, וכמו שכתב (הוב"ד לעיל), ששניהם חייבים בכבוד ה' ולשיטתו צריך לומר שטרחה היא הדין החריג. אך ל'פתחי חושן' לא היה ברור שאיסורין נמדדים ביחס למאבד כי אחר שראינו לגבי טרחה שלא מודדים ביחס למאבד מנלן לומר שאיסורים שווים לממון ולא לטרחה ולכן הוא מסתפק ושואל על החת"ס.

אך נמצא עכ"פ, שלשיטת החת"ס ושו"ע הרב, כיון שגדרה של השבת אבדה היא מצווה כלפי האחר לכן מודדים את היקף תחולתה לפי השאלה מה היה עושה בעל החפץ בעצמו ורק בטרחה גופנית חידשה תורה שאין לקזו. ל'פתחי חושן' אמנם אין הדבר ברור שאיסורין דומים לממון, אך גם הוא מודה שבכל שאלה ממונית ובכל הפסד כספי שלו קודם לכל אדם ולא אומרים שיש כאן מצווה עצמית כלפי שמיא שצריך להוציא עליה ממון רב, אלא אמרינן שזו מצווה כלפי האחר ולכן אין המאבד עדיף על המוצא.

לפי זה נראה, שגם בנידון התורה כהנים של מסחר עם יהודי ההעדפה היא רק כאשר המחיר שווה אבל כאשר ישנם שני מוכרים האחד יהודי והאחד גוי והגוי מוכר יותר בזול אין ציווי להעדיף את היהודי, וכמו שמצינו בדין השבת אבדה ששלו קודם לשל חברו והיינו שממון המאבד לא עדיף מממון המוצא.

כל קבל דנא, מצונו בדין הלוואה שהתורה ציוותה להלוות - אם כסף תלווה את עמי - ומפורש בגמרא (ב"מ ע"א ע"א) שאפילו אם יכול להלוות את מעותיו בריבית לגוי או ללא ריבית ליהודי צריך להעדיף את היהודי. מבואר שהתורה לא אומרת שאין עדיפות לחברו על פניו אלא מצווה אותו גם להימנע מרווח כדי להלוות ליהודי ללא ריבית.

מעתה, אחר שראינו שבדין השבת אבדה התורה אמרה שלו קודם ובריבית לא אמרה כן, יש להתבונן בדין מסחר עם יהודי למי הוא דומה, לריבית או אבדה. וכמו כן צריך להבין סברת החילוק בין דין אבדה לדין ריבית.

ואין לומר שבריבית מדובר במניעת רווח ולא בהפסד ובאבדה מדובר בהפסד אבדתו שלו, דהרי גם אם בטל ממלאכתו אמרינן שמלאכתו עדיפה אף שהוא רק יימנע מרווח אם לא ילך למלאכתו ונמצא שגם במניעת רווח התורה העדיפה את המוצא על פני המאבד ושלא כמו בדין ריבית (ודוחק לומר שכיון שזו מלאכתו הקבועה חשיב כבא לידו ולא הוי כמניעת רווח, ועוד שלפ"ז נצטרך לומר שמי שעסקיו עם הנכרים להלוותם בריבית אינו צריך להלוות ליהודי ללא ריבית).

ונראה, שהחילוק הוא ש"עבד לוה לאיש מלווה". בדרך כלל כשאדם לוה, הוא נזקק לצדקה. גם אם יש לו מה לאכול, ההסכמה שלו לשעבד עצמו מלמדת שכנראה ההלוואה נצרכת לו לפרנסתו וכבר כתב הרמב"ם שזו מעלת הצדקה הגדולה ביותר לעזור לאדם להתפרנס בכבוד. כיון שכך, יש כאן מצות חסד ולכן התורה מצווה את האדם להלוות לאחר. לאחר שמצווה בכך ממילא הוא לא יכול לקחת ריבית וצריך להעדיף את היהודי אפילו ללא נטילת ריבית. התורה

נאמר בתורה (ויקרא כה, יד) "וכי תמכרו ממכר לעמיתך, או קנה מיד עמיתך, אל תונו איש את עמיתו".

פשוט הפסוק מדבר על אונאה, אך חז"ל **בתורת כהנים** (פרשתא ג) למדו מכך דין נוסף של העדפת מסחר עם יהודי:

מנין כשתהא מוכר לא תהיה מוכר אלא לעמיתך, ת"ל "וכי תמכרו ממכר לעמיתך", ומנין כשהוא קונה לא תהיה קונה אלא מיד עמיתך, ת"ל "או קנה מיד עמיתך", אין לי אלא קרקעות שבהם דיבר הכתוב, מנין לרבות דבר המטלטל ת"ל "ממכר", לרבות דבר המטלטל.

יש לעיין, האם דברי התורה כהנים הללו נאמרו רק כאשר המחיר שווה, ואזי יש להעדיף מסחר עם יהודי, או שגם כאשר ישנו פער במחיר יש להעדיף את המסחר עם היהודי? לכאורה אפשר לומר שדברי התורה כהנים נאמרו רק כאשר המחיר שווה ולא כאשר צריך להפסיד עבור חברו. כמו שמצינו בדין השבת אבדה ששלו קודם לכל אדם, ולכן אבדתו קודמת אף לאבדת אביו ורבו (ב"מ לג ע"א), ולכן כאשר היה בטל ממלאכתו ואין שם בפני מי להתנות פטור מלהשיב את האבדה (ב"מ ל ע"ב). ולכאורה, במה שונה מצוות השבת אבדה מכל מצוות עשה שאדם צריך להוציא עליה עד חומש בנכסיו, ועוד שבאבדה יש גם לאו דלא תוכל להתעלם ועל לאו צריך להוציא כל ממונו? וצ"ל, שאף שהתורה אמרה להשיב את אבדת האחר אין היא עדיפה על אבדתו או מלאכתו של המוצא עצמו. כיון שהמצווה איננה בין אדם למקום כמו לולב, אלא מצווה לעזור לאחר לכן גדרה נמדד ביחס לאחר ולכן אומרת התורה שאין עדיפות לממון המאבד על פני ממון המוצא.

אמנם מדברי הרב **פתחי חושן** (הלכות אבדה פ"א הערה כב) משמע לכאורה שהפסד ממון הוא דין ייחודי ואין ללמוד ממנו גדר בהשבת אבדה שבחונים כל מקרה לפי בעל החפץ עצמו: "ויש להסתפק בטומאה דרבנן שמוותר ליטמא לצורך מצווה, כמבואר בשו"ע י"ד סימן שע"ב, ואפילו לדון עם עכו"ם להוציא מידו מותר, למה לא יהא מוזהר להטמא ולהחזיר אבדה של אחרים?" (והניח הדבר בשאלה), ולאחר מכן (שם הערה כג) הביא את דברי **החתם סופר** בתשובה (א"ח סימן מב) שאסר להגביה אבדה שהיא מוקצה בשבת, והביא החת"ס ראה, מהא דקי"ל דמותר להכריז על אבדה בשבת, "ואי ס"ד שמוותר להחזיר בשבת מאי סלקא דעתך שיהא אסור להכריז". וכתב על כך ה'פתחי חושן':

ולענין ראייה זו צריכה לימוד, דשאני הכרזה והשבה שלאחר הכרזה שוב אין בזה ביטול המצווה, שאם יודע של מי הוא יחזירנו לו לאחר השבת, ואפשר שגם אם מודיע לבעל האבדה ברשותו יוצא בזה, אבל כשרואה אבדה בשוק שאם לא יטלנה תיאבד ותבטל מצוות השבה, אפשר שאין הכי נמי שמוותר?

יש ליישב ראיית החתם סופר, שכיון שהשבת אבדה היא מצווה כלפי האחר לכן כמו שהוא עצמו אינו יכול לעבור שום איסור כדי להציל את ממונו אמרינן שאין המוצא שונה ממנו עצמו. וכעין מה שמצינו בפריקה וטעינה שרק אם הוא מסייע לו מחויב לעזור, כך כל מקרה ומקרה של השבת אבדה נמדד ביחס למאבד עצמו. אם הוא לא היה מציל ממונו בכה"ג, גם המוצא אינו מחויב בכך ולכן דימה החתם סופר הכרזה למוקצה כי אין לעבור על איסור לשם קיום מצוות השבת אבדה מכיוון שגם בעל החפץ לא היה עושה זאת. וזה מה שכתב **שו"ע הרב** (הלכות מציאה ס"ס מ, ה"ד ב'פתחי חושן' שם): "ואפילו איסור של דבריהם לא יעשה בשביל ממון חברו, כגון להגביה מעות שמצא בשבת שאין דוחים איסור מפני ממון שנאמר אני ה' כולכם חייבים בכבודי".

והיינו שגם בעל החפץ מוזהר לשמור על דיני התורה, ולכן מוכרח הוא לוותר על ממונו כדי שלא יתעשה עבירה. ובאמת הדברים מפורשים **בחתם סופר** עצמו במקום אחר (ח"מ סימן טז):

...מה שכתב בדמקום מצות הצלת משכון, יש להתיר שבות דשבות. תמוהין דברין, וכי הוטל עליו יותר מאלו היה הבעלי ממון בעצמם פה לא הי' רשאים לצוות בפירוש להוציא לחצר שאינו מעורבת. ואיך יתחייב שומר שלהם, משום מצוה להציל ממון חברו? אין זה אלא תימא.

מבואר, שהחת"ס מודד את היקף חיוב השבת אבדה לפי בעל החפץ, ובזה בעצם ענה החת"ס בחו"מ לטענת ה'פתחי חושן' כלפיו באו"ח. וכן מיושבת תמיהתו של ה'פתחי חושן', מדוע בטומאה דרבנן לא התירו לקיים מצוות השבת אבדה - מכיוון שהמצווה הזו עוסקת בהצלת ממון אמרינן לא יהא עדיף ממון המאבד מממון המוצא שצריך להפסיד ממון כדי להימנע מאיסור.

ואולי זהו טעם החילוק בדין זקן ואינה לפי כבודו שכתב **החנות יאיר** (בסימן רה), שהפטור שלו להשיב אבדה, זהו רק במצוות שבין אדם לחברו, כעין אבדה, אך במצוות שבין אדם למקום לא פטרה תורה: "ובזה נתיישב קצת מה שת"ח

החת"ס ושו"ע הרב עקרון זה מורחב גם לאיסורים, ולדעת שער המשפט הוא קיים גם בהלוואה בריווח גדול, ואף למצמצמים עקרון זה דהיינו ה'פתחי חושן' באיסורין והפנ"י בהלוואה מ"מ מודו שכאשר יש הפסד ממון תמיד אמרינן שלו קודם זולת היכא ששייכת מצוות צדקה).

דין נוסף שמצינו הוא נתינת נבילה לגר. גרסינן בפ"ק דע"ז (כ"ע"א):

תניא: לא תאכלו כל נבילה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי - אין לי אלא לגר בנתינה ולעובד כוכבים במכירה, לגר במכירה מניין? תלמוד לומר: תתננה... או מכור, לעובד כוכבים בנתינה מניין? תלמוד לומר: תתננה ואכלה או מכור לנכרי, נמצא אתה אומר: אחד גר ואחד עובד כוכבים בין בנתינה בין במכירה, דברי ר' מאיר; רבי יהודה אומר: דברים ככתבן, לגר בנתינה ולעובד כוכבים במכירה. שפיר קאמר ר' מ"ו ור' יהודה? אמר לך: אי סלקא דעתך כדקאמר ר"מ, לכתוב רחמנא תתננה ואכלה ומכור, או למה לי? שמע מינה לדברים ככתבן הוא דאתא. ור"מ? הווא לאקדומי נתינה דגר למכירה דעובד כוכבים. ור' יהודה? כיון דגר אתה מצווה להחיותו, וכנעני אי אתה מצווה להחיותו, להקדים לא צריך קרא.

נמצא שלכו"ע נתינה דגר קודמת למכירה לגוי (ונחלקו האם צריך לכך פסוק). אמנם ה**תוספות** שם הקשו על כך:

וא"ת, וכי אם יש לו לאדם חפץ למכור יתנונו לגר קודם שימכרו לעובד כוכבים והלא אפי' לישראל אינו מצוה על כך וי"ל דדוקא נבילה שאינו שווה אלא דבר מועט לישראל שלא היו עובדי כוכבים מצויים ביניהם ולגר היא שווה הרבה כשאר בשר.

נמצא, שאמנם קודמת נתינה של גר אך רק בדבר מועט וא"כ משמע מתוספות שרק בדבר מועט הצריכה תורה להעדיף יהודי על פני גוי ולא יותר מכך.

{המשך בשבוע הבא א"י}

אומרת "לנכרי תשיך ולאחיך לא תשיך" - משמע, התורה רוצה שנתייחס לכל אחד מישראל כאל אחינו, וכמו שלאח אדם מלווה ללא רווחים, כך לכל ישראל. לעומת זאת, בהשבת אבדה אין מצווה של צדקה ולכן אמרינן שהמאבד לא עדיף מהמוצא.

וכך מבואר בדברי **שער המשפט** (סימן צו סק"א) שכתב להוכיח שבריווח גדול אין צריך להקדים הלוואה לישראל עשיר בחינם על פני גוי בריבית דאל"כ "תקשה מאי שנא מצוות הלוואה לישראל עשיר מהשבת אבדה לישראל דאינו צריך לבטל ממלאכתו אף דאינה אלא מניעת רווח ולעסוק בהשבתה... אמאי יהא השבת אבדה לישראל גרע מהלוואה לישראל דמחויב להלוות לו בחינם ולהפסיד הריבית של עכו"ם אלא ודאי דגם בהלוואה אינו מחויב להקדים לישראל אלא אם ריבית העכו"ם הוא דבר מועט".

אמנם ה**פני יהושע** (ב"מ ע"א) כתב כן בתחילה, ושוב דחה דשאני השבת אבדה דעיקר המצווה היא משום הפסד ממון לחברו ולכן במקום פסידי דידה שלו קודם ומשא"כ בהלוואה דעיקר המצווה היא גוף ההלוואה לעני והוא מדין מצוות צדקה ובוזה לא שייך לומר שלו קודם. נמצא שמצוות הלוואה היא המחודשת שבה חידשה התורה דין צדקה אך כאשר אין דין צדקה העיקרון הבסיסי בכל כה"ג הוא מה שלמדנו בדין השבת אבדה ששלו קודם (לדעת

¹ ונראה שזוהו ההיגיון של 'היתר עסקא', שכאשר הלווה נצרך לדבר לצרכיו הבסיסיים או המלווה מצווה לתת לו ללא ריבית אך כאשר הלווה נעזר בכספו של המלווה כדי להרוויח כסף שורת הצדק מחייבת שגם המלווה יקבל חלק מן אותו רווח (ולפי זה אפשר שעצם קיומו של בנק שקם כדי להלוות הוא אינו איש פרטי המצווה להלוות הוא הוא הרעיון של היתר עסקא שלא סביר שהלווה ירוויח כאוות נפשו והבנק יספק לו זאת חנם ללא קבלת תועלת מכך ולכן כיום הורחב השימוש בהיתר עסקא בבנקים כי בלאו הכי הרעיון של היתר עסקא מתקיים בעצם קיומו של הבנק).

הזורעים בדמעה בְּרִנָּה יקצורו אורי רוזנבלט (ה')

"שוב פעם אחת היו עולין לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם. כיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ור"ע מצחק..." ומסיימת הגמרא: "בלשון הזה אמרו לו: עקיבא, ניחמתנו! עקיבא, ניחמתנו" (מכות כד ע"ב).

מה קורה שם לרבן גמליאל וחבריו שגורם להם לבכות ולרבי עקיבא לצחוק? הגמ' שם אזלא ומפרשא בדרשתו של ר' עקיבא על הפסוק בישעיה אודות נבואתם של זכריה ואוריה, אולם הדבר דורש ברור יותר מעמיק.

ידועה ומפורסמת כאן הדרשה של כל מסיים מסכת מכות מתחיל לדרוש על ראיית הטוב שיש לר' עקיבא, וביכולתו המופלאה להביט בחורבן ולראות את התחלת הגאולה ממנו. אך דווקא רציתי להתייחס לצורך (אולי) שיש בדמעות ואפילו בחורבן בכדי להצמיח גאולה מלאה ושלמה.

בגמ' לעיל, רואים בסיפור שקודם כל מתוארים ר' גמליאל וחבריו בוכים, ורק לאחר מכן ר' עקיבא צוחק.

כפי שידוע לנו היטב, אין דבר שמגיע ללא סיבה בדרשות חז"ל, ונהיר לכ"ע שסיפור זה אתי לדרשא. ולכן מובן לענ"ד שלפני הפתיחה של הגאולה - יש מקום להתאבל על החורבן ועל הדברים שנפסדו מאיתנו בעקבותיו.

"חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה" (ברכות פ"ט מ"ה), והדרשה ידועה ומפורסמת (ראה פיה"ש לרמב"ם שם), שלעתיד לבוא, הרעה תראה ממש כטובה! אולם במצב בו אנו נמצאים כרגע- העניין נראה לנו כרעה, אשר על כן מברכים על זאת ברוך דין האמת!- שיש לפניו דין ואמת אע"ג שאנו לא מבינים אותה. ולעתיד לבוא, נבין את הטוב שבדבר וניקח מתוכו את הצודק והישר ונוכל ממש לתפוס בשכלנו כיצד הר"ע הופל לטוב.

ואם כן, עדיין נצרך בימינו להביע את הצער עבור הצרה ולהוריד דמעות על ההעלם וההסתר בנחבא מאתנו, בכדי שנוכל להעריך ביותר את גודל הטובה והחסד של הגאולה. מכאן יובן מה נכון היה להצמיד גם את שני הימים שעברו עלינו - יום הזיכרון ויום העצמאות. הדרך לגאולה עוברת ביוגן והדרך אל המנוחה והנחלה עוברת בבתי מנוחת עולמים בהם נמצאים מיטב בנינו ובנותינו שמסרו נפשם על קדושת ה' העם והארץ בכדי שאנו נוכל לחיות בארצנו בחופשיות ובשלמות אמינית ומלאה.

אין בלבי ספק ולו קל שבקלים שלא היו רוצים לשנות זאת.

בהקמת המדינה, התנהל דיון בשאלה מה צריך להיות ההמנון של המדינה היהודית החדשה. אחת ההצעות שהועלו הייתה לקחת את פרק קכ"ו בתהילים. ננסה לעמוד על המניע לכך מתוך משמעות הפס', ומתוך כך נבין את החיבור החזק כ"כ בין שני הימים הללו.

¹ כידוע, כל פרק הנפתח בשיר המעלות הושר על מעלות העזרה בבית המקדש, ואם כן למדנו שיש לפרק זה חשיבות כפולה ומכופלת בנוסף לפירוש המילים וההקשרים שלמעלה.

² ומוכרת אמרתו של ר' יוחנן בברכות לא ע"א - אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז, ודרשות רבות מספור נאמרו על זה. ועיין במה שכתב המהר"ל בנצח ישראל פרק כג בד"ה ועוד אחר.

³ יש מדרש המשווה את עמ"י לעוף החול, ואכמ"ל.

⁴ כל הפירושים בפסוקים מתוך הרד"ק ומצוות דוד, ועיין שם בהרחבה.

ומעתה יובן לנו גם הפסוק החותם את הפרק, "הלוך ילך ובכה נושא משך הזרע בוא יבוא ברנה נושא אלומותיו". זרענו את ארצנו בזיעתנו בחלבנו ודמינו ממש ובכינו על אובדנו ועל עבודתנו שמא תלך לריק. אך לאחר שראינו כי עבודתנו צלחה ומאמצינו נשאו פרי יודעים אנו עתה מה מחיר העבודה אך גם שבים עם האלומות בידינו.

בדור הקודם זכו לראות את העם בחורבנו ובבנינו ואת הארץ בהיבנותה, היום עם צמיחת עולם התורה בתוך שגשוגה הגשמי והרוחני כאחד של מדינת ישראל- רואים אנו בנבואות זכריה וישעיה: "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים ואיש משענתו בידו מרוב ימים; ורחובות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחובותיה", "קול צופיך נשאו קול יחדיו ירננו כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון".

שנזכה לגאולה שלמה במהרה בימינו.

הקוצר כבר יודע את אשר לפניו ומה שמוכן לו ועל כן שמח ומרנן, ואילו הזורע- לא זו בלבד שהוא חורש ומעבד וזורע ומשקה ואינו יודע מה יעלה באחריתו, אלא שנאלץ לוותר על גרגרים אלו מפיו ממש ואולי לא יהיה לו מה יאכל בהמשך! לפיכך הוא מבכה כי אולי ילך עמלו לריק.

והדברים יודעים ומובינים בהקבלתם לימינו - ראינו בעינינו ממש את אתחלתא דגאולה ותחילת הרינה בידי אומות העולם וכיצד גם אנו שמחים מתוך דבריהם⁵. ואולם גם ראינו שהגאולה לא באה כאחת אלא בשלבים⁶ הרבה ומאמץ נרחב! ולכן מובן גם המשך הפרק והחזרה בו, כיוון שראינו שמתחילה הישועה אולם היא טרם נסתיימה- ומיד שבים אנו לבקש את השלמתה כמו השיטפונות שבנגב.

⁵ תזכרו במה שלמדתם בתיכון בשיעורי הסטוריה (ר"ל) על כ"ט בנוב'.

⁶ 'לדוג' שעברו 19 שנים מהקמת המדינה עד לשחרור ירושלים, וכיו"ב המלחמות שיטנו עד ימינו ממש.

קדושים תהיו

אח"כ מוזכר עניין המאכלות. מכיוון שההבדלות מהגויים יכולה לא לבוא הרבה לידי ביטוי, כי אפשר להמנע מהרבה פעולות שהם עושים. אך אכילה זו פעולה הכרחית. היא אינה כמו שאר העבירות שאפשר לגמרי להמנע מהם. ונק' הבדיקה האם אנו כמו העמים, זה האם כשצריך לעשות פעולות, אנו עושים כמוהם או נבדלים מהם.

יש דמיון במילים של ההבדלה המוזכרות בפס', כי הקב"ה מבדיל ג' הבדלות: בציונים שציונו ("הבדלתי אתכם מן העמים"), במאכלות ("הבדלתי לכם לטמא") ושיבת הארץ ("ואבדיל אתכם מן העמים³"). גם אנו צריכים להבדיל ג' הבדלות: שמירת כשרות ("והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה"), לא להתערב בין הגויים ("והבדלתם... בין העוף הטמא לטהור⁴"), ובשמירת המצוות (קדושים תהיו). ההבדלה שלנו לא להתערב בגויים, וההבדלה שה' עושה להבדלנו מן העמים, תלויות זה בזה: אם אנו לא מתערבים בעמים ולא לומדים ממעשיהם, אנו זוכים לרשת את הארץ⁵. וזה מה שנאמר "קדושים תהיו כי קדוש אני": בגלל שאני עושה הבדלות אלו, גם אתם תעשו.

"והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור". הבהמה נמצאת בארץ, לעומת העוף שנמצא בשמים. אומות העולם דומים לעופות, כי נראה שהם למעלה מאתנו. אם אנו נבדלים מהאומות ולא מנסים להשיג אותם (כמו הבהמה, שלא מנסה להגיע מעל את העוף) אנו קרובים יותר לטהרה ולקדושה (לכן בבהמה מוזכר הטמא לפני הטהור). אך אם מנסים להדמות להם ולהשיג אותם - אנו קרובים יותר לטומאה (לכן בעוף מוזכר הטמא לפני הטהור).

בסוף הפרשה מוזכר אוב וידעוני, שזה סוג של גילוי עתידות ותקשורת עם המתים, ע"י פניה אל כוחות הטומאה (אלשיך כ, כז). עליהם נאמר "באבן ירגמו וכו'". באבן - אותיות אב בן. כי אדם שעובד את הקב"ה בבח"ב, לא יחקור אחרי העתידות ומה קורה עם המתים, וכ"ש שלא יפנה אל כוחות הטומאה בשביל זה. אלא סומך על הקב"ה כמו בן הסמוך על אביו.

³ ההבדלה בישיבת הארץ, היא בלשון עתיד, לעומת ההבדלות האחרות שבלשון עבר. כי קודם כל הבדילנו במצוות, ואח"כ הבדילנו מהעמים בכך שנתן לנו את הארץ.
⁴ משום שהגויים נראים כעופות שמצליחים להגיע גבוה, ובד"כ זה סכנה רוחנית. לכן שם נאמר "בין העוף הטמא לטהור", כי המצוי יותר הוא הטמא.
⁵ כמבואר בפרשה כ, כב-כג (ושמרתם את כל חקתי...ולא תקיא אתכם הארץ)

הפרשה מתחילה ב"קדושים תהיו". פירוש קדושים הוא "פרושים" (רש"י). כלומר נבדלים מן האסור. יש כלל, שכל דבר שהקב"ה אסר באופן אחד, התייר באופן אחר, אך ההיתר לא יכול להיות כאילו הדבר מותר לגמרי. עדיין יש הבדל כלשהו באופן שהותר לעומת דבר המותר לגמרי. למשל, איסור אשת אחיו (כ, כא). גם כאשר זה מותר ומצוה בייבום, יש כאן עדיין איסור "לא יקח" כמו אשה רגילה, כי לקיחה ע"י כסף בלבד לא מועילה בייבום, לעומת אשה רגילה, שדי לקדשה בכסף. כלומר הכל תלוי באיזה מצב ובאיזה אופן.

ניתן גם ללמוד, שצריך שלא להתבלבל בין ההיתרים. כי אם הדבר אסור, אע"פ שיש כוונת מצוה כמו שיש בהיתר, התוצאה היא הפוכה. למשל: מטרת היבום היא להקים זרע למנוח, ע"י אחיו והאלמנה. אך אם זה יהיה באופן האסור, התוצאה תהיה הפוכה - "עריצים יהיו". כלומר, יש להבדיל בין האופן המותר לאסור.

אחרי פרשת עריות נאמר "ושמרתם את חקתי... ולא תקיא אתכם הארץ". ציונים אלו של העריות (כמו איסור אשת אחיו גם אחר שהתגרשה מבעלה) הם בבחינת חוקים - ההיגיון בהם לא מובן לנו. כמו כן, חזרתנו לארץ וההתיישבות בה לא נראית הגיונית, בפרט אחרי השואה. וכן אין הסבר הגיוני מדוע הארץ שוממה כשאינן ישראל יושבים בה, ופורחת כשיושבים בה. לכן יש סמיכות בין פרשת עריות לבין ישיבת הארץ, לומר שאם עובדים את ה' כשאינן הגיון, השכר שמקבלים הוא ללא הגיון. לכן גלות באה לעולם בעוון גילוי עריות.

דבר נוסף שקשור להיאחזות בארץ, זו האחדות. "תירשו את אדמתם" - כשאתם מאוחדים בבחינת אדם תוכלו לרשת אותה¹. וזה נכון גם מצד ההגיון וגם מצד הקב"ה. הקב"ה מעלים עינו מעבירות כאשר עם ישראל מאוחד², וכך יוכל להלחם על ארצו ולירש אותה. וכשירשים את הארץ, מבינים שהיתה תלות בין שמירת המצוות והאחדות לבין ירושת הארץ, ואז מבינים שהקב"ה נתן לנו את הארץ. וזה עונה על השאלה מדוע ארץ ישראל זו מתנה אם היא נתנה ע"י יסורים (עי' ברכות ה ע"א) ["ואני אתננה לכם לרשת אותה" - אם אנו יורשים אותה מהגויים ע"י לחימה, לכאורה זו לא מתנה]. וכן ניתן לתרץ, שאדם שמעריך כראוי את א"י, אומר שמה שהוא נלחם והתאמץ למענה, זה הרבה פחות ממה שראוי להשקיע בה. לכן הארץ נראית לו כמתנה.

¹ כדברי רה"י השבוע על המדרש "אתם קרואים אדם", שאדם' השם היחיד המתייחס לאיש שלא ניתן לאומרו בלשון רבים.
² בדורו של אחאב היו מאוחדים ונצחו במלחמות, אע"פ שעבדו ע"ז.

הנהגות סוף תפילת העמידה

ר' איתן גרתי

אורח חיים

בהכוונת הרב רובינשטיין

- קדיש (לבני עדוה"מ עונה חמשה אמנים ראשונים, כי השאר אינם אלא מנהג. לאשכנזים 'אמן יהא שמיה' ו'דאמירן בעלמא' בלבד - משנ"ב סקי"ז, כה"ח סקכ"ג)²
- 'ברכו' בין של העולה לתורה בין של הש"ץ (עונה רגיל)

² ככה"ג שעונה לקדיש בתחנונים שבסוף התפלה, או בברכות ק"ש, נחלקו הדעות עד היכן מותר לו לענות: בני אשכנז - עד 'עלמא' בלבד (משנ"ב סו, יז). בני עדוה"מ - למקובלים עד 'דאמירן בעלמא' (כרגיל), לבי"א (א. ה. ה. ח) עד 'יתברך בלבד.

במאמר הקודם הובא שאין לענות כלל באמצע שמו"ע, ואפי' לדברים שבקדושה. **מה הדין ב'א-להי נצור'** - תחנונים שלאחר התפלה (אחרי 'יהי לרצון הראשון)?

בשו"ע (קה, ה; קכב, א) נפסק, שבתחנונים ניתן לענות (בה?!). לכל הדברים שמתור לענות באמצע ברכות ק"ש, ואלו הם (הובאו בשו"ע סו, ג ובאחרונים שם):

- קדושה ('קדוש' ו'ברוך'¹)

¹ למקובלים גם 'מלוך', שלישיתם זהו חלק בלתי נפרד מהקדושה (כה"ח סו, יח).

- 'מודים' (יענה רק 'מודים אנחנו לך' בלבד)
- לאשכנזים בלבד - גם אמן ד'האל הקדוש' ואמן ד'שומע תפלה' (רמ"א סו, ג). לספרדים אינו עונה (כה"ח שם, כג).
- לברכות אין לענות.

עצה: ככלל, אדם שיש לו לבקש בקשות (על חולה, פרנסה, הצלחה במבחן, בשידוכים)³ כדאי שייבקש בקשות אלו אחרי "יהיו לרצון". כמה מעלות בדבר:

- ידוע שמותר להוסיף בקשות פרטיות באמצע הברכות האמצעיות (עין שו"ע קיט, א פרטי הדינים), אך שו"ע (שם, ב) נוקט שאין להאריך בבקשות אלו, ואפי' בשומע תפלה (משנ"ב שם, יב). מאידך, בתחנונים שבסוף התפלה מותר להאריך (משנ"ב שם).
- כדאי לא להתעכב בהוספת דברים באמצע התפלה, אלא כמה שיותר מהר להגיע לתחנונים שבסוף התפלה. זאת ע"מ שנוכל לזכות לענות לדברים שבקדושה כנ"ל.
- בשו"ע (ק"ט, א) מובאים תנאים היאך להוסיף בקשות בתוך התפלה (אמצע ברכה, מעין הברכה וכדו'). כל פרטי דינים אלו שייכים רק בבקשות שבתוך התפלה, אך לא בתחנונים שלאחריה (שו"ע שם).

ישנם אנשים העומדים בתפלה, וכשמתחיל החזן בקדושה/בקדיש, מיד מפסיקים מתפלתם. לעתים מפסיקים ממש מעט לפני שהגיעו ליהיו לרצון, וכך אינם יכולים לענות בפייהם. חבל! ניתן להמשיך בתפלה עד 'יהיו לרצון' אא"כ מוטל על האדם להפסיק בשיטתיה. לדוגמה:

- ש"ץ מתחיל קדושה - ניתן להמשיך בתפלה, להגיע ליהיו לרצון ולענות 'קדוש' ו'ברוך' עם הציבור⁴.
- ש"ץ מתחיל קדיש - מתפלל שעדיין לא הגיע ליהיו לרצון, יכול להמשיך כרגיל⁵ עד שיגיע ליהיו לרצון, ואז יענה כדינו בתחנונים.

סיים שמו"ע, ומי שמאחורי עדיין לא סיים תפלתו, ולכן אינו יכול לפסוע לאחור ולומר 'עושה שלום'. האם מותר ללמוד (תורה כמובן?) להשלים חלקים בתפילה (כגון פסוד"ז?) לדבר?

- לענות לכל דבר שבקדושה, לענות אמון לכל ברכה, ואפי' 'ברוך הוא וברוך שמו' - מותר (משנ"ב ק"ב, ד).
- לדבר - פשוט שאסור כיון שעדיין עומד לפני מלך.
- ללמוד תורה - נחלקו אחרוני זמננו, ועדיף שילמד בהרהור (עין אשי ישראל כג, ע ובהערה רמה, כ"ב פ"ב הערה עג).
- להשלים תפלה - נחלקו אחרוני זמננו (עין הערות דרשו על משנ"ב ק"ב, ד ופסק"ת ק"ב, א). דעביד כמר עביד ועדיד כמר עביד.

סיימתי שמו"ע ופסעתי לאחור - מה מותר לעשות?

- לענות לכל דבר שבקדושה, לענות אמון לכל ברכה, ואפי' 'ברוך הוא וב"ש' פשוט שמותר וחייב (כ"ש מדלעיל)

³ יהי רצון שכל בקשותינו תתקבלנה לטובה לפני יתברך!

⁴ לא הספיק עד שכבר הציבור עונה קדוש. יפסיק בשיטתיה ויכוון לעניית הש"ץ כבמאמר הקודם.

בשר תאווה

יעב"ץ

מעיון בפרשה התמיהה עולה לה
כאשר פרשת בשר תאווה צפה ועולה
ומנגד, בספר דברים הפרשה המקבילה.
בפרשתנו בשר תאווה מחוץ למשכן נאסר,
והשופך את הדם נחשב כאילו אדם חיסר,
ובמשנה תורה הותר בחוץ, וציווי הכיסוי נמסר.

נראה, שלכתחילה ודאי המביא למקדש יתברך,
שבזה מסמל שהכל מאת המבורך בכל מערך,
ולכן הדם שהוא הנפש, לשולחן גבוה דרכו דרך.
אולם בספר דברים המדובר בארץ ישראל,
כאשר הרחיב, וביאת מקדש לא הצריך הא-ל,
וממילא הותרה אכילת הבשר בארץ, ולא יתגאל!

והנה אם כן יש עוד להתפלל,
הרי הציווי שהדם למזבח יעלה,
וכיצד די לכסות הדם שלא יתגלה?
אלא כאן נראה לומר בעזרת היוצר,
שבגלל המרחק הרב מהאהל ומהחצר,
זריקת הדם בעפר תחשב כהקרבתו ליוצר.²

למקדש כאשר יחפצו לאכול בשר ולכן הותר בשר תאווה בכל מקום בתנאי שמכסים את הדם, וכדלהלן.

¹ פרשתנו עוסקת בדור המדבר, ששם כל מחנה ישראל לא היה גדול מידי ואדם המעוניין לאכול בשר יעלה ויבוא למקדש לצורך זה, אולם בכניסתם לארץ, מדגישה התורה בספר דברים (פרק יב) "כי ירחיב", היינו שבגלל רוחב הארץ א"א לומר לכולם לעלות בעפר, וזהו מענה שנתן הבורא במקום ההקרבה למזבח.

² קי"ל בגמרא ד"סדנא דארעא חד הוא", והרי מזבח אדמה נצטוויו לעשות, וא"כ ייתכן שכיסוי הדם במקרה שאדם זובח בריחוק מקום, נחשב כהקרבתו למזבח - שהרי זה בעפר וזה בעפר, וזהו מענה שנתן הבורא במקום ההקרבה למזבח.

• לדבר - אסור (כה"ח קכד, א כתוב על כך דברים חמורים מאוד)⁶.

• ללמוד תורה - נחלקו האחרונים, ועדיף שילמד בהרהור (עין אשי ישראל שם).

• להשלים תפלה - מותר (אשי ישראל שם).

סיכום דיני ענייה בתוך התפלה (סיכום שני המאמרים האחרונים):

בתחנונים שבסוף התפלה - עונה בפה	אמצע שמו"ע - רק שותק ומכוון לש"ץ	ברכו
עונה	מכוון	קדיש
קדוש וברוך (כה"ח - גם ימלוך)	קדוש וברוך (י"א גם ימלוך)	קדושה
מודים, אמן ד'האל הקדוש' ושומע תפלה לאשכנזים	אין	אחר

דיוקים לשוניים בתפלה

- "משיב הרוח" - להדגיש השי"ן.
- חנונו, זכרנו, פקדנו, שפטה הארץ - בכלום האות הראשונה בקמץ קטן.
- "רופא, חולי-עמו-ישראל" - ולא "רופא חולי, עמו ישראל".
- תקע בשופר-גדול לחירותנו" - ולא "תקע בשופר, גדול לחרותנו".
- "מקבץ, נדחי-עמו-ישראל" - ולא "מקבץ נדחי, עמו ישראל".
- "הטוב כי לא כלו" - מלרע. "המרחם כי לא תמו" - מלעיל, ודגש במ"ם.
- "עושה שלום במרומיו, הוא יעשה שלום עלינו, ועל כל ישראל ואמרו אמן (שו"ע קכג, א) - לא כאלו ששמים פסיק לאחר הוא יעשה שלום.
- "אוהב, (את) עמו ישראל" - ולא "אוהב עמו, ישראל".
- "שובה ה'" - מלרע. "קומה ה'" - מלרע.
- "גדיל תורה ויאדיר" - אין לומר יאדיר, ולא 'ידיר'. האלף אינה אָם קריאה, אלא יש לאמרה בשוא נח.
- "ומצור, דבש אשביעך" - ולא "ומצור דבש, אשביעך".

⁵ חוץ מ'אמן יהא שמיה רבא' בו צריך להפסיק בשיטתיה.

⁶ בדעת המשנ"ב ישנה מעט מבוכה; בס"א קלא סק"א נקט להתיר. מאידך בסיומן נא סק"ט נקט לאסור. מ"מ למעלה נכתב לאסור, כיון שחוץ מדברי כה"ח - עובדה היא שכשאנשים מדברים בסיומן הפתוח, הדבר מפריע לשאר המתפללים, ובוהו כו"ע מודו שאסור (בדומה לשו"ע קא, ב).